

QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASINDA VIRUSLI GEPATIT C
KESELLIGINIŃ LABORATOR DIAGNOSTIKASI

Nurillaeva Shaydagul Koshkarbaevna

QMI magistranti

Ermekbayeva Akbal Urdabaevna

QMI docent, m.i.d

Annotatsiya. *Dunya jüzinde virus keltirip shıǵaratuǵın bawırdıń sozımalı kesellikleri júda keń tarqalǵan. Házirgi kúnde sozımalı viruslı gepatit C bul bir qansha waqıt dawamında hesh qanday klinik simptomlırsız tikkeley bawırdıń jaraqatlanıwı ham bawır cirrozi jane hepatocellulyar karsinomasına alıp keliwshi kesellik bolıp tabıladı. Keselliktiń aqibetleriniń aldın alıwda emlew natiyjelerin arttırıwda laborator ham instrumental tekseriw usılları baslı orındı iyeleydi. Maqalada Qaraqalpaqstan Respublikasında viruslı gepatit C keselligin laborator ham instrumental tekseriwdegi natiyjeleri haqqında maǵlıwmatlar keltiriledi.*

Аннотация. *Хронические заболевания печени, вызываемые вирусом, очень распространены во всем мире. В настоящее время хронический вирусный гепатит С - это заболевание, которое в течение некоторого времени приводит к непосредственному поражению печени без каких-либо клинических симптомов, а также к циррозу печени и гепатоцеллюлярному карциному. Лабораторные и инструментальные методы обследования играют ключевую роль в предотвращении последствий заболевания и улучшении результатов лечения. Статья посвящена результатам лабораторных и инструментальных исследований вирусного гепатита С в Республике Каракалпакстан.*

Abstract. *Chronic liver diseases caused by the virus are widespread worldwide. Currently, chronic viral hepatitis C is a disease that leads to direct liver damage and cirrhosis of the liver, as well as hepatocellular carcinoma, for some time without any clinical symptoms. In preventing the consequences of the disease, laboratory and instrumental examination methods play a key role in improving treatment outcomes. The article discusses the results of laboratory and instrumental tests for viral hepatitis C in the Republic of Karakalpakstan.*

Gilt sózler; *viruslı gepatit, cirroz, laborator, instrumental, genotip, sozımalı.*

Ключевые слова: *вирусный гепатит, цирроз, лабораторный, инструментальный, генотип, хронический.*

Key words: *viral, hepatitis, cirrhosis, laboratory, instrumental, genotype, chronic.*

Kirisiw.

Búgingi kúnde viruslı gepatitler, atap aytqanda, V hám C túrleri pútkil dúnyada salamatlıq ushın ayrıqsha qáwip tuwdıratuǵın infekciyalıq kesellikler qatarına kiredi. Jáhán densawlıqtı saqlaw shólkeminiń (JDSSh) maǵlıwmatlarına bola, hár jılı millionlaǵan insanlar gepatit

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

viruslari menen ziyanlanadi ham olardin ulken bolegi kesellik aqibetleri sebepli qaytis bolmaqta. O'zbekstanda da virusli gepatitler, asirese, Aralboyi regioninda, epidemiologiyaliq jaqtan ahmietli bolip, keselleniw korsetkishleri joqari darejede saqlanip qalmaqta. Sol sebepli mamleketimiz tarepinen bir qansha is ilajler islenbekte.

O'zbekstan Respublikasi Densawliqti saqlaw ministrligini 2021-jil 24-maydaqi "Respublika xalqi arasinda virusli gepatitni B ham C turlerin erte aniqlaw usulin basqishpa-basqish ameliyatqa engiziw, asqinirlar kelip shigirwini aldini aliw ham emlewde arnawli terapiyani otkeriw haqqinda"gi 110-sanli buyrigi ham 2022-jil 16-maydaqi "Ayirim ahmietetli virusli infekciyalar tarqalwina qarsi guresi ilajlarin jetilistiriw haqqinda"gi PQ-243-sanli qarari, qala berse O'zbekstan Respublikasi Densawliqti saqlaw ministrligini 2023-jil 1-maydaqi 95-sanli "Xalq arasinda virusli gepatitni V ham C turlerin erte aniqlaw ham emlew ilajlarin amelge asirw haqqinda"gi buyriqlarinda usi keselliklerdin aldini aliwga ham natijeli emlew tiykarqi maqset etip kozde tutilgan.

Virusli gepatit C - parenteral otetugin antropoz virusli kesellik bolip, adette gepatitni jeuil, sarilqsiz ham sublinik formalari rawajlanwina alip keledi. HCV 80-90% te sozilmalı gepatit ham 20-30% te bawir cirrozina alip keledi, 10-20% jagdayda 1 jil ishinde erkin sawaliw baqlanadi. Jugiw jollari parenteral usilda bolip, gepatit B menen birdey, biraq virusli gepatit C ga qarsi vakcinali emlew jiq [1; 79b].

Gepatit C ni laboratoriyaliq diagnostikasi

Serologiyaliq diagnostika gepatit C virusina (anti-HCV) qarsi antitelolardi aniqlawga qaratilgan. Tiykarqi usillar: Immunoferment analiz (IFA) - HCVga spesifik antidenelardi aniqlaw imkanin beretugin tiykarqi skrining usuli. Immunoblotting (RIBA, rekombinant immunoblotting) - IFAni on natijelerin tastiyqlaw ham jalgan on reakciyalardin payda boliw imkanin kemeytiriw ushin qollaniladi. Sonin ushin virus juklemesin qosimsha tekseriw talap etiledi [3;18b].

MOLEKULYAR-BIOLOGIYALIQ USILLAR. Molekulyar-biologiyaliq usillar en aniq usil bolip, gepatit C virusi bar ekenligin aniqlaw, onin organizmdegi mugdarin ham genotipin aniqlaw mumkinshiligin beredi.

HCV-RNK ni aniqlaw (polimeraza shinjirli reaksiya, PCR). *Polimeraza shinjir reaksiyasi* (PShR) - joqari sezgir usil nawqastin qaninda gepatit C virusinin RNK sin aniqlaw ushin qollaniladi. PCR usilinin eki turi bar:

- Sıpatlı PShR-test-virus bar ekenligin aniqlaw ushin qollaniladi.
- Sanli PShR-test - virus koncentraciyasin aniqlaydi . Bul korsetkish infekciya aktivligin bahalawda ahmietetli.

Bul keselliktin prognozi ham virusqa qarsi emlew natijeliligini arttiradi.[3; 24b].

Virus genotipleniwi - aniqlangan virus qaysi genotipke tiyisli ekenligini aniqlaydi. HCV genotipi terapiya sxemasini tanlawda tiykarqi rol oynaydi, sebebi virustin turli genotipleri emlewge turlishi juwap beredi. Zamanagoy PCR-testler joqari sezgirlik ham ozine tanlikke iye bolip, virustin RNK tomen koncentraciyalarinda da infekciyani aniq diagnozlaw

imkaniyatın beredi. Bunnan tısqarı, PCR usılı emlew nátiyjeliligın baqlaw ushın qollanıladı: viruslı RNKnıń páseyiwi yamasa tolıq joǵalıwı terapiyaǵa bolǵan unamlı juwaptı kórsetedi [2; 188b]. Gepatit C keselligin anıqlaw hám emlewde serologiyalıq, molekulyar, bioximiyalıq hám de instrumental usıllar birgelikte qollanıwı kerek. Zamanagóy texnologiyalar, sonnan PCR hám MRE, HCV nı erte anıqlaw hám nátiyjeli emlew imkanın beredi. Bunda Ózbekstan ilimpazlarınıń ilimiy izertlewleri hám ámeliy tájiriyesi áhmiyetli orın tutadı [6; 164, 7; 1b].

Fibroskan - viruslı hepatit V, C kesellikleriniń aqıbetlerin erte anıqlaw hám emlew nátiyjeliligın tekseriwde áhmiyetli usıl bolıp, bawırdıń fibroz hám steatoz dárejesin anıqlaw ushın qollanılatuǵın ultradawıs aparatı. Viruslı hepatit V hám C kesellikleri bar nawqaslarda keselliktiń awır aqıbetlerin erte anıqlaw ushın qosımsha arnawlı tekseriw usılına tómendegi jaǵdaylarda jiberiledi:

1. Klinik kórsetkishlerine qaray.
2. PShR analiz nátiyjesiniń virus sapa hám muǵdar kórsetkishine qaray.
3. UDI tekseriwi ózgerislerine qaray otirip fibroskan tekseriwge jiberiledi.

Fibroskan bawır fibrozınıń METAVIR xalıq aralıq klassifikaciyası boyınsha:

- 0 den 4 ke shekem bolǵan dárejeden bahalaydı;
- 0-1 dárejeli fibroz yamasa steatoz joq;
- 2-3 dárejeli orta dárejeli fibroz;
- 4-dárejeli awır fibroz (cirroz).

Steatoz dárejesi CAP (Controlled Attenuation Parameter) arqalı bahalanadı [4; 16, 17b]. CAP - (detsibel/metrda db/m) bawırda may muǵdarın anıqlaw ushın tiykarǵı kórsetkish. Bul kórsetkish qanshelli joqarı bolsa bawırda sonsha kóp may bar ekenligin kórsetedi.

Ilimiy maǵlıwmatlarda [4; 17,18, 5; 140,141b] steatoz dárejeleri tómendegishe anıqlanadı:

- So <238 db/m may toplanbaǵan;
- S1 238-259 db/m, jeńil steatoz 11-33%;
- S2 260-290 db/m, ortasha steatoz 34-66%;
- S3 >290 db/m joqarı steatoz 66% artıq.

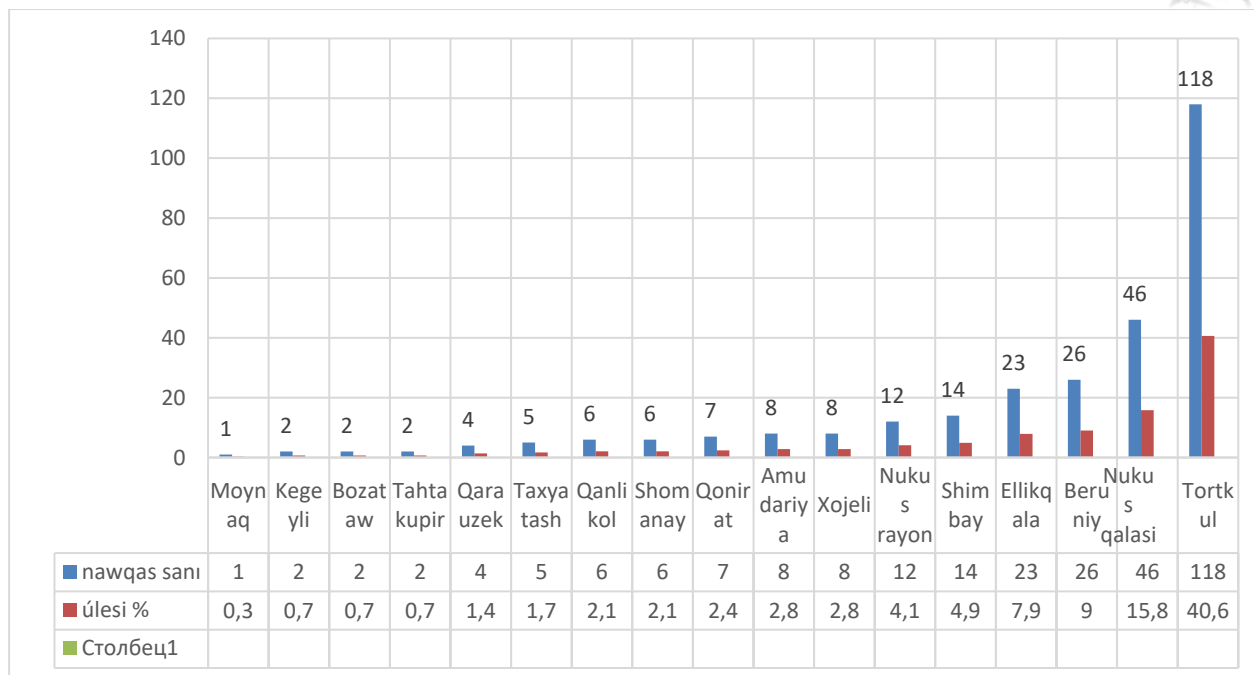
Qaraqalpaqstan Respublikası balalar juqpalı kesellikler emlewxanası gepatologiya bóliminde 2025-jıl yanvar, fevral, mart aylarında viruslı hepatit V, C túrleri menen dizimge alınǵan nawqaslar:1030 nawqastı quradı, ulıwma birlenshi dizimge alınǵan 374 nawqas; 76 nawqas viruslı hepatit V túri, 290 - nawqas virusli hepatit C túri menen dizimge alınǵan.

Qaraqalpaqstan Respublikası balalar juqpalı kesellikler emlewxanası gepatologiya bóliminde 2025-jıl yanvar, fevral, mart aylarında viruslı hepatit C túri menen IFA tekseriwi arqalı 290 nawqas tekserilgen. IFA tekseriwi boyınsha hayal nawqaslar 168 -58%, erkek nawqaslar 122-42% ti quradı. Rayonlar kesiminde ushırasıwı boyınsha biziń maǵlıwmatlarımız tómendegi diagrammada keltirilgen.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Qaraqalpaqstan respublikası rayonlar kesiminde IFA tekseriwi boyınsha viruslı gepatit C ushırasıwı

PshR tekseriw boyınsha 198nawqas on natiyje , 92 nawqas teris natiyje menen dizimge alingan. Sonnan 198 nawqas 68,3%, 92 nawqas 31,7% quraydı.

Fibroskan aparatına 2025-jıl yanvar, fevral, mart aylarında 198 nawqas dizimge alıngan:

F0 83 nawqas fibroz joq

F1 9 nawqas jeńil fibroz.

F2 43 nawqas ortasha fibroz.

F3 35 nawqas awır fibroz.

F4 28 nawqas cirroz.

Fibroskannıń fibrozlanıw nátiyjeleri: Fibrozlanıw joq nátiyjeler 41,9% quraydı. Ortasha fibroz nátiyjeler 21,7% ti quraydı. Awır fibroz hám cirroz nátiyjeleri jeńil fibrozğa qaraganda joqarı kórsetkishti iyeleydi.

Fibroskan aparatına jiberilgen nawqaslardıń steatoz basqıshlarına qarap:

S0 - 85 nawqas may toplanbağan.

S1 - 27 nawqas jeńil steatoz.

S2 - 38 nawqas orta steatoz.

S3 - 48 nawqas joqarı steatoz.

Fibroskannıń steatoz nátiyjeleri: may toplanbağan nátiyjeler 42,9% ti iyeledi. Jeńil hám ortasha steatoz nátiyjelerine qaray joqarı steatoz nátiyjeleri 24, 2% ti qurap tekserilip atırğan nawqaslar arasında kóbirek kórsetkishti quraydı. Fibroz hám steatoz óziniń basqıshları menen ajıraladı. Viruslı gepatit V hám C túri menen awırğan steatoz basqıshındağı nawqas emlenbese cirrozğa aylanıwı múmkin. Fibrozdıń barlıq basqıshlarında steatoz dawam etiwı múmkin. Fibrozdıń joqarı basqıshlarında steatoz kemeyiwı múmkin, bul awır cirrozdıń nátiyjesin

kórsetedi. Fibroz hám steatoz birge ushírasıwı bul jaǵday steatogepatit jaǵdayı bolıp, awır cirroz jaǵdayın bildiredi.

Zamanagóy laboratoriyalıq diagnostika usılları gepatit C nıń baslanǵısh basqıshlarında hám viruslı awırılıq dárejesin anıqlaw hám soǵan sáykes optimal terapiyanı tańlaw imkanın beredi. Kesellikti nátiyjeli emlew hám onıń asqınıwınıń aldın alıwda kompleksli laboratoriyalıq tekseriw, sonıń ishinde, serologiyalıq hám molekulyar-biologiyalıq tekseriwler, bawırdıń jaǵdayın bahalawda úlken áhmiyetke iye.

Óz waqtında diagnoz qoyıw - gepatit C nı nátiyjeli emlewdi ámelge asırılıwdıń hám onıń unamsız aqıbetlerin azaytıwdıń tiykarı bolıp esaplanadı. HCV keselligi hám onıń genotiplew usılları zamanagóy medicinanıń eń áhmiyetli izertlew tarawlarınan biri esaplanadı. Genotiplew arqalı virustıń mutacijaları, tarqalıw formaları hám emlewge nátiyjelilikti anıqlaw múmkin.

Elimizde de virusli gepatit C keselligine qarsı izertlewler, genotiplew hám emlew usılları jetilistirilmekte, bul bolsa kesellikti anıqlaw hám emlewde nátiyjelilikti asırıwǵa járdem beredi.

Qaraqalpaqstan Respublikası balalar juqpalı kesellikler gepatologiya bóliminde usı usıl boyınsha izertlew jumısları dawam etpekte. Fibroz hám steatoz kórsetkishlerine qarap emlenip atırǵan nawqaslarǵa viruslı gepatit C nawqaslarǵa 3 aydan soń qayta tekseriw usınıs etildi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Даминов Т.А. Достижения ученых Узбекистана в решении актуальных проблем диагностики и лечения вирусных гепатит С // Ozbekiston tibbiyot jurnali. - 2014: №6. - С.18-24.
2. Казак Н.Ф. и др. Основы медицинской вирусологии. Учебно –методическое пособие. – Минск. – БГМУ, 2019: - 164с.
3. Kurbonova Z.Ch. // Klinik laboratoriya tashxisi - Darslik. –Toshkent, 2023: - 183b.
4. Малеев В. В., Ситников И. Г., Бохонов М. С. Вопросы гепатологии // Учебное пособие. - Санкт-Петербург, СпецЛит. - 2016. - 367 с.
5. Ослонов А.А., Қодиров Ж.Ф. Вирусли гепатитларнинг клиник ва специфик лаборатор диагностикаси. // Тиббиёт кўзгуси – 2023: 182 -188b.
6. Рахматуллаева О., Шомуродов К. Мониторинг заболеваемости воспалительными процессами у больных хроническим гепатитом. // Медицина и инновации, 2021: 1(1).
7. Соипова Г.Г., Х.Т. Жумабаев Г.Г. Технология ультразвуковой эластографии сдвиговой волной при хроническом вирусном гепатите С (методические рекомендации) – Андижан, 2021: с.17-18.